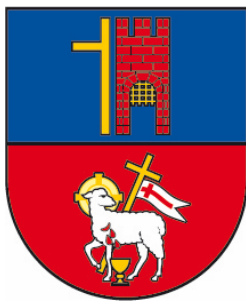

e-Biuletyn

Powiatu Olsztyńskiego

Nr 4/2020/OI

Fundacja Rozwoju Ziemi Oleckiej

Publikacja współfinansowana ze środków Powiatu Olsztyńskiego

Szanowni Państwo,

mamy zaszczyt oddać w Państwa ręce e-Biuletyn numer 4/2020 dotyczący wybranych zapytań z Punktu Nieodpłatnego Poradnictwa Obywatelskiego w Stawigudzie w Powiecie Olsztyńskim. W niniejszym numerze przybliżamy zagadnienie wydziedziczenia oraz niegodności dziedziczenia.

Biuletyn ten powstał w ramach realizacji zadania publicznego przez Fundację Rozwoju Ziemi Oleckiej, współfinansowanego ze środków Powiatu Olsztyńskiego, polegającego na prowadzeniu Punktu Nieodpłatnego Poradnictwa Obywatelskiego w Stawigudzie. W niniejszym wydaniu e-Biuletynu poruszamy najczęstsze problemy, z którymi zgłaszają się Państwo do Punktu NPO.

Do prowadzonego przez nas Punktu Nieodpłatnego Poradnictwa Obywatelskiego w Stawigudzie zapraszamy wszystkie uprawnione osoby w godzinach:

<i>poniedziałek</i>	<i>wtorek</i>	<i>środa</i>	<i>czwartek</i>	<i>piątek</i>
<i>13:00 – 17:00</i>	<i>8:00 – 12:00</i>	<i>8:00 – 12:00</i>	<i>8:00 – 12:00</i>	<i>8:00 – 12:00</i>

Punkt mieści się w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Stawigudzie ul. Olsztyńska 10.

Z wyrazami szacunku,

w imieniu Fundacji Rozwoju Ziemi Oleckiej

Andrzej Wojczulewicz – Prezes Zarządu Fundacji

Wydziedziczenie

=> co to takiego, a także kogo i jak można skutecznie wydziedziczyć?

Poprzez wydziedziczenie rozumie się wyłączenie członków najbliższej rodziny od dziedziczenia. Wydziedziczenie oznacza sytuację, w której osoba uprawniona do otrzymania należnego jej zachowku zostaje pozbawiona przez spadkodawcę możliwości jego otrzymania.

Zachowek to uprawnienie, które ma za zadanie ochronę najbliższych krewnych spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z przepisów ustawy, gdyby spadkodawca nie sporządził testamentu. Są to zstępni oraz małżonek, a także rodzice. Osoby te mogą żądać od powołanych zamiast nich do spadku spadkobierców zapłaty kwoty pieniężnej, jest to pewnego rodzaju substytut spadku, który należałby się im w przypadku dziedziczenia ustawowego – kiedy spadkodawca nie oświadczył swej ostatniej woli za pośrednictwem testamentu.

Instytucja wydziedziczenia została uregulowana w art. 1008 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740), zgodnie z jego treścią spadkodawca może w testamencie pozbawić zstępnych, małżonka i rodziców zachowku (wydziedziczenie), jeżeli uprawniony do zachowku:

- 1) wbrew woli spadkodawcy postępuje uporczywie w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego;
- 2) dopuścił się względem spadkodawcy albo jednej z najbliższych mu osób umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności albo rażącej obrazie czci;
- 3) uporczywie nie dopełnia względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych.

Zgodnie z treścią przytoczonego przepisu wydziedziczenie jest możliwe wyłącznie w testamencie. Wydziedziczenie zstępnych, małżonka lub rodziców w sposób inny niż w ważnym testamencie stanowiącym oświadczenie ostatniej woli testatora (inaczej spadkodawcy) jest nieważne z mocy prawa.

Wydziedziczyć skutecznie możemy wszystkich uprawnionych do zachowku. Wydziedziczenie jest najdalej idącym skutkiem prawnym w testamencie. Oznacza to, że skoro testator nie chce żeby jego spadkobierca dostał nawet tak mało jak zachowek to przyjmuje się, że tym bardziej nie chce żeby spadkobierca ten dziedziczył, a w konsekwencji wydziedziczenie obejmuje pozbawienie nie tylko zachowku, ale również spadku.

Artykuł 1008 k.c. wymienia w swej treści trzy przesłanki uprawniające testatora do wydziedziczenia. Jest to lista numerus clausus, a więc lista wyczerpująca, zamknięta. Oznacza to, że są to jedyne przesłanki, których zaistnienie umożliwi skuteczne wydziedziczenie zstępnych, małżonka i rodziców. Żadne inne przesłanki poza wymienionymi w tymże przepisie, chociażby w przekonaniu testatora były wystarczające dla wydziedziczenia – nie są, a tym wydziedziczenie w oparciu o przesłanki inne niż ustawowe będzie nieważne.

Pierwsza z przesłanek to postępowanie spadkobiercy w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego. Zachowanie to musi posiadać znamiona postępowania obiektywnie naganego. Powyższe oznacza, że zachowanie wydziedziczonego musi sprzeciwiać się ogólnym, obiektywnie ocenianym zasadom współżycia społecznego przy jednoczesnym naruszeniu zasad współżycia społecznego uznawanych przez spadkodawcę. Jeżeli więc spadkodawca sam postępuje w dany sposób albo nakłaniał za swojego życia spadkobiercę do określonego zachowania, nie może być mowy o wystąpieniu przesłanki wydziedziczenia.

Postępowanie to musi być także uporczywe, a więc nacechowane długotrwałością oraz powtarzalnością. Zatem, rzeczony przesłanki nie będzie w stanie spełnić czyn incydentalny, jednorazowy. Ponadto, uprawniony do zachowku musi zdawać sobie sprawę z tego, co robi, a także mieć świadomość, że takie zachowanie jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego oraz wolą spadkodawcy.

Kolejna przesłanka to dopuszczenie się wobec spadkodawcy lub jednej z najbliższych mu osób, umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności, bądź rażącej obrazy czci. Przestępstwo może przybrać każdą formę (m.in. sprawstwo, współsprawstwo, podżeganie i pomocnictwo, usiłowanie czy przygotowanie). Jednakże przestępstwo to musi być umyślne. Na uwzględnienie zasługuje również sformułowanie „osoby najbliższej spadkodawcy”, której oznacza, że występuje tutaj szeroki krąg osób, do których przedmiotowa regulacja znajdzie zastosowanie, albowiem wskazana została jedna z najbliższych spadkodawcy osoba, nie zaś członek najbliższej rodziny.

Przestępstwo przeciwko osobie najbliższej nie musi być ukierunkowane na spadkodawcę, jak również spadkobierca nie musi posiadać wiedzy, że osoba pokrzywdzona należy do kręgu najbliższych osób spadkodawcy. Znaczenie ma wyłącznie fakt popełnienia przestępstwa.

Ostatnia z przesłanek to uporczywe niedopełnianie obowiązków rodzinnych, które musi dotyczyć samego spadkodawcy, nie zaś osób mu najbliższych. Rodzaj obowiązków, jakie powinien wypełniać spadkodawca, jest zależny od stosunku jaki łączy strony, albowiem mogą one wynikać zarówno z małżeństwa, pokrewieństwa jak i przysposobienia. Do obowiązków małżonków względem siebie należy m.in. obowiązek wspólnego pożycia, wzajemnej pomocy i wierności oraz współdziałania dla dobra rodziny, a także do zaspokajania potrzeb rodziny oraz umożliwienia korzystania przez małżonka z mieszkania i przedmiotów urządzenia domowego. Do obowiązków rodziców należy m.in. wykonywanie pieczy nad osobą i majątkiem dziecka, jego wychowanie, rozwój fizyczny i duchowy. Krewnych w linii prostej może łączyć natomiast obowiązek alimentacyjny, którego uporczywe niedopełnianie stanowi przesłankę wydziedziczenia.

Dla skuteczności wydziedziczenia istotne są obiektywne przesłanki, nie zaś to co myślał i zapisał testator. Co więcej, to co jest zapisane w testamencie niekoniecznie musi istnieć w rzeczywistości. Testator może zapisać w testamencie jedną, dwie, a nawet trzy przesłanki pozwalające na wydziedziczenie, natomiast osoba wydziedziczona może wykazywać, że wskazane przez testatora okoliczności stanowiące podstawę wydziedziczenia w ogóle nie istniały, a skoro nie istniały wydziedziczenie jest nieskuteczne.

Przyczyna wydziedziczenia uprawnionego do zachowku powinna wynikać z treści testamentu. W treści testamentu należy wskazać dokładne przyczyny wydziedziczenia opisujące w sposób szczegółowy, która przesłanka z art. 1008 k.c. zaistniała w stosunku do testatora i w jaki sposób się to przejawiało. Raz jeszcze należy podkreślić, że nieważny testament pociąga za sobą nieważność wydziedziczenia, zaś osoby nieskutecznie wydziedziczone zachowują uprawnienia do zachowku, a także do dziedziczenia.

PRZEBACZENIE

Zgodnie z treścią art. 1010 k.c. spadkodawca nie może wydziedziczyć uprawnionego do zachowku, jeżeli ten mu wcześniej przebaczył. Ponadto, jeżeli w chwili przebaczenia spadkodawca nie miał zdolności do czynności prawnych, przebaczenie jest skuteczne, gdy nastąpiło z dostatecznym rozeznaniem.

Zgodnie z powyższym przepisem, w przypadku pojednania stron, jeżeli spadkodawca przebaczy spadkobiercy po wydziedziczeniu go w testamencie, wydziedziczenie to należy

uznać za bezskuteczne. Nie ma przy tym znaczenia forma w jakiej przebaczenie to nastąpiło, jednakże ze względów dowodowych rozsądnym jest sporządzenie takiego oświadczenia na piśmie, albowiem trudno będzie udowodnić przebaczenie ustne po śmierci spadkodawcy.

Przez dostateczne rozeznanie należy zaś rozumieć takie rozeznanie, że testator zadawał sobie zdaje sprawę z tego, iż przebacza. Jest to trudne do wykazania przed Sądem, albowiem koniecznym jest skorzystanie z osobowych źródeł dowodowych, jednakże jest to możliwe.

Niegodność dziedziczenia

Pani Ewelina opiekowała się do śmierci swoją ciocią. Ciocia zapisała w testamencie cały swój majątek pani Ewelinie i jej siostrze, jednak Pani Ewelina uważa, że jej siostra nie zasługuje na spadek, bo nie zajmowała się swoją ciocią do śmierci, nie odwiedzała jej i nie opiekowała się nią. Czy Pani Ewelina może pozbawić spadku swoją siostrę?

Sąd może pozbawić spadkobiercę spadku w przypadku uznania go za niegodnego dziedziczenia. Jednak wbrew powszechnej opinii, niegodność dziedziczenia nie występuje w przypadku subiektywnie negatywnego nastawienia czy zachowania spadkobiercy względem spadkodawcy, a jedynie może zająć w enumeratywnie wymienionych w ustawie przypadkach, tj.: gdy spadkobierca dopuścił się umyślnie ciężkiego przestępstwa przeciwko spadkodawcy, gdy spadkobierca podstępem lub groźbą nakłonił spadkodawcę do sporządzenia lub odwołania testamentu albo w taki sam sposób przeszkodził mu w dokonaniu jednej z tych czynności bądź gdy spadkobierca umyślnie ukrył lub zniszczył testament spadkodawcy, podrobił lub przerobił jego testament albo świadomie skorzystał z testamentu przez inną osobę podrobionego lub przerobionego. Ważne jest, iż jedynie sąd może stwierdzić, czy w danym przypadku dany spadkobierca może być uznany za niegodnego dziedziczenia, dlatego konieczne jest wystąpienie z odpowiednim powództwem do sądu. W przypadku uznania spadkobiercy za niegodnego dziedziczenia, zostaje on wyłączony od dziedziczenia, tak jak by nie dożył otwarcia spadku. Uznania spadkobiercy za niegodnego może żądać każdy, kto ma w tym interes. Z żądaniem takim może wystąpić w ciągu roku od dnia, w którym dowiedział się o przyczynie niegodności, nie później jednak niż przed upływem lat trzech od otwarcia spadku. Należy przy tym zwrócić uwagę na jeszcze jedną ważną kwestię. Spadkobierca nie może być uznany za

niegodnego, jeżeli spadkodawca mu przebaczył. Jeżeli w chwili przebaczenia spadkodawca nie miał zdolności do czynności prawnych, przebaczenie jest skuteczne, gdy nastąpiło z dostatecznym rozeznaniem. W związku z tym nawet jeśli ziszczyły się przesłanki uzasadniające uznanie spadkobiercy za niegodnego dziedziczenia, a spadkodawca mu przebaczył może okazać się, że sąd nie orzeknie o niegodności dziedziczenia tego spadkobiercy.

Biuletyn opracował:

Aplikant radcowski Mateusz Sadowski

Radca Prawny Viviana Pia Wylonk

Fundacja Rozwoju Ziemi Oleckiej

19- 400 OLECKO ul. Wojska Polskiego 13

tel. 87 520 21 59

e-mail: biuro@fundacja.olecko.pl strona www: www.fundacja.olecko.pl